

Вихристюк А.В.,
студент спеціальності КЗ «Національна безпека (за окремими сферами
забезпечення і видами діяльності)»
Науковий керівник: Супрунова І. В.,
д. н. держ. упр., професор кафедри національної безпеки, публічного
управління та адміністрування
Державний університет “Житомирська політехніка”

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Продовольча безпека є ключовою складовою національної безпеки України, що набуває особливого значення в умовах європейської інтеграції. Україна володіє значним аграрним потенціалом – родючими ґрунтами, сприятливими кліматичними умовами та розвиненою аграрною індустрією, що робить її важливим гравцем на світових продовольчих ринках. Інтеграція з ЄС створює одночасно можливості для зміцнення продовольчої безпеки через доступ до нових ринків та інвестицій і виклики, пов'язані з адаптацією до європейських стандартів та посиленням конкуренції.

Глобальний контекст продовольчої безпеки у 2026 році, згідно з аналізом Всесвітньої продовольчої програми ООН, демонструє критичну ситуацію: 318 мільйонів людей у світі стикаються з гострою продовольчою небезпекою, що вдвічі перевищує допандемічні рівні 2019 року [3]. Україна, як важливий постачальник продовольства на світові ринки, відіграє ключову роль у подоланні цієї кризи, особливо в умовах воєнних дій та геополітичних шоків.

На рівні виробництва український аграрний сектор демонструє високий потенціал, зокрема в експорті зерна та олійних культур, що забезпечує внутрішні поставки і валютні надходження. Водночас частина господарств відстає за рівнем технологічного оснащення, спостерігається деградація ґрунтів, недостатні інвестиції у зрошення і системи зберігання. Євроінтеграція стимулює модернізацію, але одночасно встановлює високі вимоги до якості та безпечності продукції, що потребує значних капіталовкладень і часового горизонту для адаптації.

Економічна доступність продовольства для домогосподарств значною мірою залежить від рівня доходів населення, інфляційних процесів і стабільності

ланцюгів постачання. Підвищена волатильність ринків у періоди воєнних дій і економічних криз підвищує вразливість певних категорій громадян. Лібералізація торгівлі з ЄС може знизити ціни на деякі імпорتنі товари завдяки конкуренції, але може також створювати тиск на місцевих виробників, що вимагає адресної соціальної політики та механізмів ринкової стабілізації у кризові періоди.

Поступове наближення українського законодавства і практик до європейських санітарних, фітосанітарних та систем прослідковуваності відкриває доступ до ринків з високою доданою вартістю і підвищує довіру споживачів. Це вимагає інвестицій у лабораторну інфраструктуру, сертифікацію, навчання виробників і посилення інспекційних органів, що дозволить знизити ризики харчових отруєнь і підвищити експортний потенціал продукції з маркуванням якості.

Сталий розвиток агровиробництва та збереження природних ресурсів залишаються пріоритетом для довгострокової продовольчої безпеки. Інтенсивні технології вирощування, надмірне використання пестицидів і мінеральних добрив, а також розширення монокультур створюють ризики деградації агроєкосистем і втрати біорізноманіття. Євроінтеграція спонукає впроваджувати практики раціонального землекористування, агроєкології та точного землеробства, що потребує поєднання стимулів для екологічних інвестицій, субсидій на «зелені» технології та програм підтримки фермерів, які переходять на сталу продукцію.

Інфраструктура зберігання, переробки та логістики визначає величину втрат продукції і можливість створення доданої вартості в країні. Недосконалі складські мережі, обмежені потужності переробки та транспортні вузькі місця призводять до значних втрат і втрачених можливостей для внутрішнього ринку. Модернізація хладокомплексів, інвестиції в сортувальні й переробні лінії, оновлення дорожньої та портової інфраструктури, а також стандартизація упаковки і логістичних процесів підвищують конкурентоспроможність і зменшують залежність від експорту сировини [1].

Ефективна аграрна політика має поєднувати прозору систему підтримки виробників з вимогами конкуренції та антимонопольного регулювання. Орієнтована на результат система субсидування, страхування врожаю, доступні кредити, фінансування науково-дослідних програм і технічна підтримка для дрібних виробників сприятимуть підвищенню продуктивності і впровадженню інновацій. Підтримка кооперативного руху і розвиток сільськогосподарських об'єднань створюють передумови для укріплення позицій малих виробників на ринку і спільного доступу до інфраструктури та сервісів [2].

Науковий потенціал, освіта і технологічні інновації є визначальними чинниками довгострокової стійкості. Глобальний досвід свідчить про ефективність використання штучного інтелекту, цифрових платформ та систем раннього попередження для підвищення ефективності продовольчих систем. Інвестиції в селекцію, захист рослин, цифрові рішення, системи управління виробництвом і логістикою, а також міжнародна наукова співпраця сприятимуть підвищенню ефективності і стійкості агросектору. Програми професійної освіти, популяризація агротехнологій серед молоді і підготовка фахівців у сільській місцевості мінімізують кадрові прогалини і прискорюють трансфер знань.

Торгова політика та доступ до ринків формують зовнішні можливості і загрози одночасно. Інтеграція в європейський ринок і преференційні умови відкривають експортні перспективи, водночас посилюючи конкуренцію на внутрішньому ринку. Для збереження конкурентоспроможності важливі сертифікація продукції, брендинг, просування на зовнішніх ринках, захист від недобросовісної конкуренції і стратегічне позиціонування в нішах, де Україна має переваги, зокрема в органічному виробництві й переробленій продукції з доданою вартістю.

Соціально-політичні ризики, зокрема вплив війни і геополітичних шоків, підкреслюють необхідність стійких ланцюгів постачання та механізмів кризового реагування. Стратегічні запаси продовольства, диверсифікація джерел імпорту, розвиток регіональних коридорів постачання і міжнародна співпраця в кризові періоди допомагають знизити вразливість до зовнішніх шоків [1]. Координація дій з партнерами з ЄС у сфері логістики і гуманітарної допомоги

підвищує можливості для оперативного реагування. Досвід впровадження антиципативних дій показує, що кожен долар, інвестований у превентивні заходи, може заощадити до семи доларів на запобіганні втратам [3].

Інституційна спроможність і боротьба з корупцією залишаються визначальними для ефективного впровадження європейських норм. Модернізація земельного кадастру, забезпечення прав власності, прозорість правил державної підтримки та відкриття даних підвищать довіру інвесторів і спростять доступ молодих та малих виробників до ринку. Прозорі процедури і ефективний контроль зменшать корупційні ризики і підвищать ефективність використання державних і донорських ресурсів.

Отже, продовольча безпека України в умовах європейської інтеграції потребує комплексного, багатогранного підходу, який поєднує модернізацію виробництва, стандартизацію якості, екологічну стійкість, розвиток інфраструктури, інституційну реформу та соціальні заходи. Європейська інтеграція створює значні можливості для зростання і підвищення конкурентоспроможності, але успіх залежатиме від здатності поєднати державну політику, ринкові механізми, міжнародну співпрацю і активну участь місцевих громадян і виробників у процесі трансформації.

Список використаних джерел

1. Іванов С.В. Продовольча безпека України в умовах сучасних викликів. Київ: ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НААН». 2023. URL: <https://impeer.org.ua/продовольча-безпека-україни-в-умовах/>.
2. Шинкарук Л.В. Продовольча безпека України: світові тенденції та можливості агропродовольчого комплексу України. Київ: НААН / НУБіП України. 2022. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u317/2022_monografiya_prodovolcha_bezpeka.pdf
3. WFP 2026 Global Outlook: Hunger and hope: Innovative solutions to address food insecurity. World Food Programme. November 2025. URL: <https://www.wfp.org/publications/wfp-2026-global-outlook>.